

Zagraniczni

Peter Wiesinger 15 V 1938–23 VI 2023

W czerwcu 2023 roku, niedługo po 85 urodzinach, zmarł w Wiedniu prof. Peter Wiesinger, członek zagraniczny Polskiej Akademii Umiejętności, jeden z najwybitniejszych językoznawców i dialektologów w świecie germanistycznym.

Peter Wiesinger urodził się w Wiedniu w maju 1938 roku, w burzliwych dla Austrii i Europy czasach. W wieku 18 lat, w 1956 roku, rozpoczął studia germanistyczne i anglistyczne na Uniwersytecie Wiedeńskim. Tam też doktoryzował się w 1965 roku jako 27-latek. Później został stypendystą Niemieckiej Centrali Wymiany Akademickiej DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst) w jednym z najważniejszych niemieckich centrów językoznawczych: Instytucie Badawczym Języka Niemieckiego. Niemiecki Atlas Językowy, w Marburgu (Forschungsinstitut für Deutsche Sprache. Deutscher Sprachatlas der Philipps-Universität Marburg a.d. Lahn). Następnie podjął pracę jako asystent w zespole opracowującym *Deutscher Sprachatlas* (DSA, Niemiecki Atlas Językowy). Atlas ten znany jest także jako Wenker-Atlas. Jej inicjatorem był wybitny dialektolog Georg Wenker (1852–1911), założyciel w 1888 roku instytutu marburskiego.

Peter Wiesinger habilitował się tam cztery lata później, w 1969 roku, na podstawie dwutomowej monografii *Phonetisch-phonologische Untersuchungen zur Vokalentwicklung in den deutschen Dialekten* (Badania fonetyczno-fonologiczne nad rozwojem samogłosek w dialektach niemieckich), która stała się dziełem standardowym dla germanistów-dialektologów na całym świecie. W 1971 roku, w wieku 33 lat, został profesorem w Marburgu, zaś rok później powrócił do rodzinnego Wiednia. Objął tam Katedrę Językoznawstwa Germanistycznego, którą kierował do emerytury w 2006 roku. Jego *venia legendi* obejmowała badania nad językiem niemieckim i (dawną) literaturą niemiecką. Specjalizował się przy tym w dialektologii, onomastyce

i historii języka niemieckiego, ze szczególnym uwzględnieniem wariantu austriackiego języka niemieckiego.

Od końca lat siedemdziesiątych XX wieku Peter Wiesinger wydał łącznie 45 tomów *Schriften zur deutschen Sprache in Österreich* (Prace o języku niemieckim w Austrii, pierwszy tom, Wiedeń 1978). Był też współautorem, z Elisabeth Bertol-Raffin, imponującego zestawienia bibliograficznego dotyczącego gramatyki dialektów niemieckich: *Bibliographie zur Grammatik der deutschen Dialekte 1800–1980* (Berno 1982). Również jego monografia *Das österreichische Deutsch in Gegenwart und Geschichte* (Austriacki język niemiecki dzisiaj i dawniej) z 2006 roku (kolejne, rozszerzone wydania: 2008 i 2014) jest do dzisiaj uznawana za opracowanie o pierwszorzędnym znaczeniu dla badań dialektologicznych. Działał też równolegle w Marburgu – biorąc (zgodnie z technologicznym rozwojem badań) udział w pracach nad digitalizacją Atlasu Języka Niemieckiego. Współpracował także z Instytutem Języka Niemieckiego w Mannheimie (Leibniz-Institut für Deutsche Sprache, IDS), centralną instytucją badawczą nad współczesnym językiem niemieckim.

Na IX kongresie Międzynarodowego Stowarzyszenia Germanistycznego (Internationale Vereinigung für Germanistik, IVG), obradującym w 1995 roku w University of British Columbia w kanadyjskim Vancouverze, prof. Wiesinger został przewodniczącym Stowarzyszenia na lata 1995–2000. Zgodnie z zasadą temu ogólnoswiatowemu stowarzyszeniu przewodniczy zawsze wybitny germanista z uniwersytetu, który ma przygotować kolejny, obradujący co pięć lat, kongres. W milenijnym roku 2000 IVG obradowało w Wiedniu – właśnie pod prezydencją Petera Wiesingera, który był też później oficjalnym wydawcą dwunastu tomów obrad (*Akten des X. Internationalen Germanistenkongresses*, Wiedeń i in. 2000). Następnie przekazał prezydenturę IVG prof. Jean-Marie Valentinowi z Paryża. W tym mieście odbył się kongres w 2005 roku; kolejny zaś, w 2010 roku, w Warszawie. Przewodniczącym IVG został wówczas prof. Franciszek Grucza z Uniwersytetu Warszawskiego. Rok po wielkim kongresie wiedeńskim IVG 2000, prof. Wiesinger został honorowym przewodniczącym IVG. Było to nadzwyczajne podkreślenie jego wybitnej roli w badaniach germanistycznych.

Prof. Wiesinger był postacią absolutnie nietuzinkową już jako student, ale także później, jako badacz i mistrz dla kolejnych pokoleń germanistów. Tworzył wokół siebie aurę wspólnoty, badawczej i kulturowej; do dzisiaj wspominane są jego poetyckie „występy rapsodyczne” czy „cotygodniowe wspólne obiady w okolicznych restauracjach”. Wykształcił liczne grono uczniów, doktorów i doktorów habilitowanych. We wspomnieniach podkreślają jego nieustanne wsparcie naukowe i inspirującą atmosferę.

Działalność badawcza czy szerzej: akademicka prof. Wiesingera znana była i jest w krajach niemieckojęzycznych. Znana jest również w kręgach

germanistów polskich, z którymi prof. Wiesinger współpracował. Należy do nich prof. Maria Kłańska z Uniwersytetu Jagiellońskiego, która wspólnie z Peterem Wiesingerem wydała „Festschrift”, jak mawia się w kręgach germanistycznych, czyli jubileuszową księgę pamiątkową dla Aleksandra Szulca (1924–2012), wybitnego germanisty i skandynawisty z Uniwersytetu Jagiellońskiego, doktora *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego, z okazji jego 75. urodzin (Maria Kłańska, Peter Wiesinger, *Vielfalt der Sprachen. Festschrift für Aleksander Szulc zum 75. Geburtstag*, Wien 1999). Należy do nich też prof. Józef Wiktorowicz z Uniwersytetu Warszawskiego, językoznawca zajmujący się między innymi, podobnie jak Peter Wiesinger, aspektami historii języka niemieckiego, publikujący w tomach naukowych wydawanych przez austriackiego uczonogo. A także prof. Norbert Morciniec z Uniwersytetu Wrocławskiego, mistrz niżej podpisanego, który do dzisiaj wspomina czasy, kiedy w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku występował w imieniu Petera Wiesingera jako *visiting professor* w Uniwersytecie Wiedeńskim.

Prof. Wiesinger znał też dobrze język rosyjski i współpracował ze sławistami: rusycystami czy kroatystami; z tymi ostatnimi między innymi w projekcie „Wien-Zagreb: österreichisch-kroatische Sprachbeziehungen in der Neuzeit, besonders seit dem 18. Jahrhundert” (Wiedeń-Zagrzeb: austriacko-chorwackie związki językowe w epoce nowożytnej, szczególnie od XVIII wieku).

Prof. Wiesinger był aktywny do ostatnich chwil życia, również po przejściu na emeryturę, a jego zainteresowania badawcze sięgały szeroko. Był współautorem, wraz z Martinem Rolandem, monografii poświęconej stylowi wizualnemu i językowemu XIII-wiecznej powieści rycerskiej o Titurelu, znanej jako „Titurel młodszy”, przypuszczalnego naśladownictwa Wolframa von Eschenbacha (*Malstil und Schreibsprache. Kunsthistorisch-stilkritische und sprachwissenschaftliche Untersuchungen zur Lokalisierung des Münchener „Jüngerer Titurel”*, Wiedeń 2015). A także współwydawcą religijnych poematów żyjącego na przełomie XIV i XV wieku mnicha Andreeasa Kurzmannna ze styryjskiego klasztoru w Neubergu (*Andreas Kurzmann. Die deutschen geistlichen Dichtungen Speculum humanae salvationis – Soliloquium Mariae cum Jesu – De quodam moriente*, Wiedeń 2017); a poza tym, dwa lata później, opracowania, wraz z Albrechtem Greule, *Baiern und Romanen* (Baierowie i Romani, Tybinga 2019).

Peter Wiesinger był od 1983 roku członkiem Austriackiej Akademii Nauk, uhonorowanym przez swoją ojczyznę w 2014 roku wysokim odznaczeniem „Austriacką Odznaką Honorową i Austriackim Krzyżem Honorowym Za Naukę i Sztukę” (Österreichisches Ehrenzeichen und Österreichisches Ehrenkreuz für Wissenschaft und Kunst), zaś w 2000 roku, prawie ćwierć

wieku temu, Peter Wiesinger został członkiem zagranicznym Polskiej Akademii Umiejętności w Wydziale I Filologicznym.

W nekrologu zamieszczonym po śmierci Profesora rodzina umieściła cytaty z Antoine'a de Saint-Exupéry: „Jeśli mnie szukacie, szukajcie mnie w waszych sercach. Jeśli tam znalazłem miejsce, będę zawsze wśród was”. Tak, Peter Wiesinger będzie wśród nas germanistów-językoznawców, a także wśród nas germanistów-literaturoznawców. I to w sposób niezwykły. Nagła śmierć przerwała jego pracę nad kolejną monografią *Österreichisches Deutsch kompakt: Geschichte und Gegenwart* (Austriacki język niemiecki kompaktowo: historia i teraźniejszość). Monografia jednak ukaże się w tym roku. Wiedeńskie wydawnictwo Praesens Verlag planuje premierę na wiosnę 2024 r.

Stefan Kiedroń